

אזניו קטנות (הרבה רמב"ם). 'צימע' או גדולות ומדולדות למטה ('צימח') או מכווצות כספוג ('צימם'). והרמב"ם פרש: נפוחות כספוג) – פסול. היתה אוין אחת שונה מחברתה – פסול. והוא בכלל 'גדן' (עפ"י רמב"ם).

שפתו העליונה עודפת על התחתונה או התחתונה עודפת על העליונה (אפילו ללא שינוי בעצם, כדלעיל בפ"ו) – הרי זה מום.

נשרו שניו – פסול משום מראית העין.

יש אומרים שפיו רפוי ורירו נוזל ממנו פסול, והרי זה בכלל 'זבלגנין' (עפ"י רמב"ם).

ב. עז שאין לה קרנים ורחל שיש לה קרנים – כשרים לגבי מזבח. ניטלו קרני הבהמה עם זכרותם (= העצם הקשיח שבתוכן); אם נעקרו לגמרי (עד שנראית גומה בראש) – הרי זה מום גמור ופודים עליו. ואם נגממו ושרשיו נשארו – פסולה ואינה נפדית. נקצצו ראשי קרניהם, בחלק שממעל לזכרות, ונשארה הזכרות בשלמותה – כשר.

בטלפים; ניטלו הן וזכרותן עמהן – פסולה ונפדית. נקצץ רק החלק שמעבר לזכרות – כשרה.

דף מד

סו. האם מותר להשתין מים בפני אחרים?

אעפ"י שדרך תלמיד חכם להיות צנוע בהליכותיו ואינו שותה מים בפני רבים (מלבד בסעודה, אוכל ושותה עם כולם (עפ"י תוס'). וכתבו שזה ששנו במסכת ד"א שמיסב פניו כששותה ברבים, דוקא במים שנשתים לצמא ואין דרך הרבים לשתותם ביחד. ואולם לפנינו במסכת ד"א אין מוזכר 'מים'. וגם משמע שם לפום ריהטא שמדובר בסעודה. וכ"מ בספר הרוקח שכתב). ורבנו תם מפרש שאין להקפיד בדבר אלא כוונת הגמרא אפילו אנשים צנועים שאינם רוצים לשתות מים בפני רבים [וצ"ב כיצד יפרש ברייתא דמסכת ד"א. ואפשר שנקט דפליגא אתלמוד דילן, או אפשר שתלוי במנהגי המקומות בשתייה]] – אל לו להמנע מלהשתין בפני רבים כשנצרך, שמא ימתין ויסתכן. (והמליצו: לא יהיה בך עקר ועקרה – ובבהמתך, כאשר תשים עצמך כבהמה, שלא תהא צנוע בהטלת מים).
וכן כלפי מה שהזכירו מלהשתין מים בפני מטנו ערום (שבת סב:), אין זה אמור כשנצרך לכך (עפ"י שפ"א שם).

ועוד אמרו בהנהגת צניעות: אין לאשה להטיל מים להדיא כנגד פניו של תינוק (אעפ"י שאינה מגלה גופה. תוס'), אבל אם היא פונה לצד אחר – אין לחוש.

דפים מד – מה

סז. אלו פגמים וחליי גוף נוספים, פוסלים את האדם לשרת בקודש?

מחלות כלליות: נכפה, אפילו אחת לימים (כלומר אפילו לזמן קבוע, פסול לעבודה בכל הימים. רש"י ור"ג);
רוח קצרית באה עליו (= רוח שד. רש"י. תנא, רוח בן נפילים).

מומים שבחזה ובבטן: דדים שוכבים כשל אשה; כרסו צבה (= נפוחה); טבורו יוצא.

מומים באברי ההולדה: מאושבן (= ביציו גדולים. ויש מפרשים על הכיס, וכשיעור הגיד שבסמוך. עפ"י רמב"ם. ע"ע גרסאות שונות בכינויו בפירוש רבנו גרשום; ערוך; רש"ש) ובעל גבר – שגידו גדול, מגיע עד הרכובה – פסול, למעלה מהרכובה – כשר. איכא דאמרי: עד רכובה כשר, למטה מן הרכובה פסול.

פסק הרמב"ם כלשנא קמא, שהיא סתמית (ע' במפרשים);

אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת – הרי זה מרוח אשך האמור בתורה. רבי ישמעאל אומר: מרוח אשך הוא זה שאשכיו נימוחו. רבי עקיבא אומר: כל שרוח באשכיו.

הכס"מ פירש 'נימוחו' שאמר רבי ישמעאל – דוקא אם נימוחו שתיהן. ובלקוטי הלכות צידד אפילו נימוחה ביצה אחת. ע"ש.

רבי עקיבא אומר: כל שרוח באשכיו.

רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: כל שמראיו חשוכים (מרוח אשך – מראו חשך. גורעין ומוסיפין ודורשין). כל אלו שאמרו לכללם ב'מרוח אשך', הרי הם מחללים עבודה. ולדינא אנו נוקטים שהכושי שמראיו חשוכים אינו בכלל 'מרוח אשך' ולא מחלל. ונחלקו הראשונים האם כל אלו פוסלים בבהמה (ע' בלקוטי הלכות).

מומים בגפיים: מקיש בקרסוליו; מקיש בארכובותיו; העיקל – כשהוא יושב מסמיך פרסותיו ואין ארכובותיו נושקות זו בזו (דומה הוא למקיש בקרסוליו, אלא שזה בהליכה וזה בישיבה או בעמידה. עפ"י חזו"א); בעל הפיקין – שיש לו כסתות הרבה.

לפרש"י, זו העצם המחברת את כל הגוף עם השוק, שהיא גדולה מאד. ולפי 'המתרגם' (בתגיגה יב.) הכוונה לקרסול (הערת הריד"ו). לתוס' עפ"י הערוך: שפיסת רגלו קמורה מדי. ור"ג מפרש שיש לו הרבה בליטות כעין קרסוליו;

שופנר – שאין לו כסתות כל עיקר. (לפירוש הערוך – שרגלו כפלטת שטוחה. וע"ע לקוטי הלכות); פיקה (= חתיכת בשר עגולה) יוצאת מגודלו.

הוא ה'קילבן' לפרש"י. ויש מפרשים 'קילבן' – שזורק רגלו לאחוריו כשהוא מהלך (ע' ר"ג); עקבו יוצא לאחוריו. כלומר שוקו יוצא באמצע רגלו; פרסותיו רחבות כשל אווז, ואעפ"י שהן סדוקות ולא קלוטות, אלא שהן קלושות ודקות (עפ"י רש"י ור"ג). כל אלו נתרבו מאו שבר רגל. אצבעותיו מורכבות זו על זו, או קלוטות למעלה, עד הפרק (האמצעי. רש"י) – כשר. למטה מן הפרק – פסול (או שבר יד). ואם חתך והפרידן – כשר.

היתה בו יתרת ביד וחתכה – אם יש בה עצם, והיא נספרת על גבי היד (ר' יוחנן), כלומר נמצאת בשורת האצבעות – הרי היא כאבר, נמצא זה מחוסר אבר ופסול.

יתר אצבעות, בידי או ברגליו – ר' יהודה מכשיר (ומשמע דוקא כשנספרת ע"ג היד. הערת הריד"ו): לכאן אין מכשיר אלא בשש שש עשרים וארבע, שמשתבח בו קרא. וע' במפרשים) וחכמים פוסלים. איטר יד או רגל – פסול. שולט בשתי ידיו – רבי פוסל וחכמים מכשירים.

א. מרש"י משמע שעבודתו פסולה משום חסרון 'מין' או חסרון ב'עמידה'. ויש חולקים (ע' במובא

בחזו"א כו, יג; ל"ה; חז"ב).

ב. הלכה כחכמים (רמב"ם ב"מ ת, יא).

פגמי גוונים: הכושי; הגיחור (= אדום ביותר); הלבקן (/ לוקן = לבן ביותר).

מומים בתבנית הכללית: הקפח (/ גבח = דק וגבוה ונראה כשמוט, וגנאי הוא); הננס; גופו גדול ביחס לאבריו או קטן מהם.

פגמים תפקודיים: חרש שוטה ושיכור.

יש שיכור שגם מחלל עבודה – כשהוא שתוי יין, וכן משאר משקין אליבא דר' יהודה, אבל דייקן ממשנתנו דלא כרבי יהודה. ויש ראשונים שנראה שנוקטים כר"י (ע' סמ"ג והינוח. וע"ע ל"ה).

חרש ושוטה שאינם בני דעת, יש לדון לפסול העבודה משום 'מתעסק' (עפ"י אחרונים). ונסתפקו אחרונים האם מדובר כאן בחרש שגם אינו מדבר, או אפילו בחרש המדבר.

פגמים נוספים: בעלי נגיעים טהורים; בעלי הדלדולים – לרבי אלעזר.

ה'בוהק' (הוא מראה נגע הכהה ממראות נגיעים הטמאים); הרמב"ם (ביאת מקדש ה, טו) מנאו כמומי האדם. ובתוס' רי"ד (שבת קלב:): נראה שבוהק אינו מום, ורק כגון נגע שלא פסה נחשב 'נגע' ופוסל את הכהן.

דף מה

סח. א. אצבע יתרה – האם דינה כ'אבר' לענין טומאה?

ב. מהו רוב בנינו ורוב מנינו של מת לענין טומאת אהל?

א. אצבע יתרה שיש בה עצם; אם נספרת על גב היד, אעפ"י שאין בה צפורן – הריהי כאבר לכל דבר, ומטמאה במגע במשא ובאוהל. ואם אינה נספרת ע"ג היד ואין בה צפורן – מטמאה במגע ובמשא אבל לא באהל (רב. וריו"ח תמה). ופירש רב אחא, מטמאה במגע ובמשא משום עצם כשעורה (ואין חולק בדבר. שפת אמת). ורב פפא אמר: (אפילו אין בה עצם כשעורה) מטמאה מגזרת חכמים, אטו זו הנספרת ע"ג היד, ועשו חכמים היכר בדבר שלא ישרפו על טומאה זו תרומה וקדשים, לכך אמרו שאינה מטמאה באהל. אם יש בה צפורן, אפילו אינה נספרת ע"ג היד – הריהי כאבר ומטמאה גם באהל (רש"י עפ"י נדה מט). יש בה כזית בשר – בכל אופן מטמאה באהל ואעפ"י שאינה 'אבר', כדין שאר כזית בשר מן המת.

ב. עצמות המת, אם הן רוב בנינו או רוב מנינו – מטמאות באהל.

איזהו רוב בנינו – שני שוקיים וירך אחת.

רוב מנינו – קכ"ה עצמות. ואעפ"י שאדם זה חריג, שיש בו עצמות יתרות או חסרות – לעולם משערים כפי רוב בני אדם.

עצמות יתרות משלימים למנין קכ"ה.

חמש עצמות יתרות שבאשה (שני צירים, שתי דלתות ומפתח) – אינן מטמאות באהל (זאת התורה אדם כי ימות באהל – דבר השווה לכל אדם).